

УДК 81'42

**Калініченко Т. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
загального мовознавства і романо-германської філології,
Харківський національний педагогічний
університет ім. Г. С. Сковороди**

ВИВЧЕННЯ ІМПЛІЦИТНИХ СМИСЛІВ У ЛІНГВІСТИЦІ

Приховані смисли і імпліцитність є об'єктом дослідження багатьох наукових розвідок [1; 3–6]. Мовознавчі дослідження імпліцитних смислів пов'язані з прагматичною лінгвістикою. Нова когнітивно-

комунікативна парадигма в прагмалінгвістиці формує когнітивно-прагмалінгвістичний підхід. Цей підхід інтегрує комунікативні й когнітивні дослідження мови. Згідно з положеннями когнітивної прагмалінгвістики мовленнєвий акт є комунікативним процесом. Цей процес починається у ментальній сфері мовця, що робить можливим зосередження на взаємозв'язку мисленнєвих і мовленнєвих процесів. Тобто комунікативна прагматика вивчає акціональні аспекти мовної комунікації, у той час як когнітивна прагматика приділяє увагу інтенціональним аспектам, які відбуваються раніше ніж акціональні аспекти.

Завдяки когнітивній прагмалінгвістиці дослідник імпліцитних смислів має широкий спектр методів, які надають можливість показати взаємозв'язки експліцитного й імпліцитного у вербальній комунікації [2].

Деякі з положень, на яких базуються дослідження свідчать, що мовна імпліцитність є проявом ізоморфізму форми й змісту на різних рівнях мовної структури – морфеми, лексеми, речення, тексту та, що імпліцитні смисли можуть бути інтендовані / нависні / актуалізовані / плановані та, відповідно, неінтендовані / ненависні / потенціальні / неплановані [2].

Імпліцитний смисл становить важливу складову мовної комунікації, оскільки саме він забезпечує багатовимірність інтерпретаційного потенціалу висловлювання. Аналіз мовних одиниць із прихованими семантичними компонентами показав, що імпліцитність є системним явищем, притаманним усім рівням мовної структури – від фонетичного до дискурсивного. Виявлено, що механізми формування імпліцитного смислу тісно пов'язані з когнітивними процесами, зокрема з асоціативним мисленням, інференцією та прагматичною інтерпретацією контексту. Імпліцитність виступає не лише як семантична характеристика висловлювання, а й як стратегія комунікативного впливу, що сприяє економії мовних засобів і підвищує експресивність тексту.

Проведене дослідження підтвердило, що імпліцитний смисл є ключовим чинником у створенні підтексту, який формує глибинну структуру мовного повідомлення та відображає світогляд автора. У контексті сучасної лінгвістики імпліцитність розглядається як динамічна категорія, що поєднує семантичний, прагматичний і когнітивний аспекти мовного змісту. Зіставлення різних типів імпліцитних смислів дозволило виявити закономірності їхнього функціонування в художньому, публіцистичному та розмовному дискурсах. Отримані результати відкривають перспективи для

подальших досліджень у галузі когнітивної лінгвістики, прагматики та семіотики, де імпліцитність постає як універсальний інструмент смислотворення. Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування отриманих висновків у лінгводидактиці, перекладознавстві, медіалінгвістиці та аналізі дискурсу.

Таким чином, імпліцитний смисл слід розглядати як невід'ємну складову мовної системи, що відображає складні взаємозв'язки між мовною формою, контекстом і свідомістю мовця. Підсумовуючи, можна стверджувати, що дослідження імпліцитного смислу має не лише теоретичне, а й прикладне значення, оскільки сприяє глибшому розумінню природи людської комунікації та механізмів передачі прихованої інформації.

Література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. К. : ВЦ «Академія», 2004. 344 с.
2. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі : монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. 332 с.
3. Калініченко Т. Експлікація як універсальє перекладу та когезія і когерентність в перекладознавстві. *Актуальні питання гуманітарних наук* / [редак.-упорядн. М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 87. Т. 2. С. 242–247. DOI : <https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-2-33>.
4. Калініченко Т. М. Вираження смислу в лінгвістиці і імпліцитність. *Сучасні філологічні і методичні студії: проблематика і перспективи* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 квітня 2025 р.). Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2025. С. 26–28.
5. Калініченко Т. М. Лінгвальні вияви імпліцитного вираження смислу. *Лінгвістика і виклики сучасного світу: перетинаючи дослідницькі кордони* : матеріали IV Міжнар. конф. ФЛ спільно з УАКЛіП (м. Київ, 22–23 травня 2025 р.); відп. ред. О. П. Воробйова. К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2025. С. 82.
6. Калініченко Т. М. Огляд перекладознавчої літератури і питання експлікації у контексті перекладу. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи*. Т. 10 : Науковий діалог у категоріях миру та війни : [колективна міжнар. монографія] / [наук. ред.: Я. Ігесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін : Академія прикладних наук у Коніні, 2023. С. 72–81.